

Berilo Jugoslovanskega odbora iz Italije

BOZZOVICA

POŠILJA: IVAN UČENIKOV - KAIRO RUE MANSHAET EL MAHRANI ŠT. 5

Leto: 4.

Št. 105

2. aprila 1944.

PRED TREMI LETI...

Naprosili smo znanega zavezniškega časnikarja, ki je več časa živel v Jugoslaviji, naj bi nam nekaj povedal ob triletnici jugoslovanske vojne. Ljubeznivi žurnalist, ki je velik prijatelj Slovencev, je kot vojni dopisnik obšel menda vsa bojišča v tej vojni in je bil za časa prusijaškega napada na Jugoslavijo v naši domovini, nam je nekaj napisal, nato pa tudi odgovoril na par stavljenih vprašanj.

Čez nekaj dni bo Jugoslavija praznovala tretjo obletnico tiste aprilske nedelje, ko so se prusijaške letalske horde divjaško vsule na mirno prebivalstvo jugoslovanske prestolice, da z ognjem in bombami potolažijo sadističnega histerika v Berchtesgadnu, ki ni mogel pogoltniti klobute, ki mu jo je prismoilil 27. marec 1941. leta. Jugoslavija je s tisto uro krenila na pot trpljenja, smrti in gorja — ali kakor je tako resnično povedal g. Churchill, pred tremi leti — krenila na pot časti in slave...

Pod prasketanjem bomb, v divjanju prusijaških oklopnih divizij, v smrtnem izdihu tisočev in tisočev, se je že v nekaj dneh hrabre in junaške borbe, ki jo je vodil preprosti jugoslovanski vojak, ki sem ga tu pa tam osebno občudoval, razgrnila pred nami vsa strašna praznота in nesposobnost državnega aparata. Razgaljena od vrha do tal je državna uprava obstala pred nami in pred vsem svetom kot zbegano krdelo, brez načrtov, brez avtoritete in celo brez sledu neke povprečne civilne korajže.

Devetnajst polnih mesecev je že trajala druga svetovna vojna, ko je prišla na vrsto Jugoslavija. Deset držav je Hitler "likvidiral" pred Jugoslavijo in iz vseh teh "primerov" se državniki in generali niso ničesar naučili. Hitlerjev recept za Jugoslavijo je bil isti kot za vse druge države. Nepristranski opazovalci smo objektivno ugotavljali na licu mesta popolno razsulo vsega tistega, kar so imenovali ljudje čez Drino in Donavo — hegemonizem. Vojska in civilna uprava sta bili enaki in nimata si ničesar očitati. To so dejstva, in zločin bi bil, če bi si jih Jugoslovani prikrivali.

Dvaindvajset let so oblačili in vedrili v Beogradu; upravne garniture so se vrstile druga za drugo; ogromne milijarde denarja so potrošili; na sto in sto ministrov, državnikov, politikov in generalov so sfabricirali, zato da v dvanajstih dneh država totalno podleže. Ta zavest je najbolj tragična in ta ugotovitev najbolj grenka, posebno za tiste izmed nas, ki smo Jugoslavijo in Jugoslovane iskreno in odkrito

vzljubili. Take usode pač ta plemeniti narod ni zaslužil s strani svojih vrhov...

Mnogo literature je bilo že napisane o dogodkih po 6. aprilu 1941, tako z zavezniške strani, kakor s strani samih Jugoslovancev. Na sto in sto govorov so izrekli jugoslovanski vojaki in državniki, ali vse je to več ali manj zgolj lastna obramba in malo prepričevalno zvrčanje krivde na preteklost, na druge... Sami krivci se še vedno niso oglasili, ker jim bodisi zopet manjka osnovne civilne korajže, ali pa si svojih krivd niti svestni niso. Pisarili so, govorili so in se zagovarjali, ali samo jugoslovanski narod bo imel besedo, narod, ki je dokazal vse drugačne kvalitete kakor pa njegovi voditelji...

Tri leta bo v teh dneh preteklo, odkar je uradna Jugoslavija po 12-dnevni borbi položila orožje. Tri leta pa bodo kmalu pretekla od tiste ure, ko je narod sam vzel usodo Jugoslavije v svoje roke. Tri polna leta vodi ta narod borbo na življenje in smrt. Mnogi jugoslovanski odgovorni činitelji so zavezniški javnosti v teh treh krvavih letih na vse mogoče načine pripovedovali, da za vojno Jugoslavija ni bila pripravljena zato, ker so na vrhovih vojne uprave sedeli nesposobni in ostareli ljudje, vsi še ovenčani s slavo prve svetovne vojne. Vse to bo res, saj vemo iz lastne izkušnje, da je bilo v Jugoslaviji od nekaj sto generalov, veliko število takih, ki o tanku in letalu niti pojma niso imeli, zato pa so do pike in vevice poznali vse vojaške predpise o paradah, prestopkih itd. Ali vsi ti propovedniki bi svoji domovini mnogo boljše uslugo storili, če bi ob svojem času krepko udarili po mizi in zahtevali spremembe — ali pa skupno odšli. Ostali so in molčali takrat, ko je bil molk zločin.

V beograjskem parlamentu bi vsakega poslanca, ki ne bi z vzklikom sprejemal proračune vojnega ministristva, proglasili za veleizdajalca. 6. aprila 1941 bi lahko ugotovili, da so tak naslov zaslužili tisti, ki so tako "tradicijo" parlamenta sankcionirali. Mnogi poslanci in senatorji, pa tudi ministri in državniki so nam v zasebnem razgovoru večkrat priznavali, da je "nekaj gnilega v državi Danski," ali so molčali in tudi oni so ostali. En sam narodni poslanec ali senator ni demisioniral iz protesta zaradi take politike "prikrivanja resnice". Tudi to so dejstva, ki jih ni mogoče ovreči.

Tri leta vodi narod v Jugoslaviji krvavo borbo proti svojemu dednemu sovražniku. Borba poteka po vseh predelih Jugoslavije, v največ slučajih brez

sodelovanja nekdanjih civilnih ali vojaških veličin ...

Narodno osvobodilna vojska ne pozna odmora, ne utrujenosti in ne čaka niti zaveznikov, niti dvanajste ure ... Tudi to je dejstvo. N.O.V. gotovo ni modernjša oborožena, kakor pa je bila redna jugoslovanska vojska, vsaj v celotnem obsegu ne. V treh krvavih letih je dokazala vso svojo sposobnost ne samo Jugoslaviji, pač pa vsemu svetu. Samo pol ducata naslednikov tistih, ki še po treh letih ne vedo o vojni in njenih posledicah ničesar, ni mogla prepričati N.O.V. je dokazala, da je jugoslovanski vojak verni naslednik svojega junaškega naroda in ta vojak je temeljito demantiral epizodo 6.aprila 1941, ki je njegovo slavo samo še povečala.

Tudi civilna oblast na osvobojenem jugoslovanskem ozemlju je dokazala svojo sposobnost. Upravni aparat poteka gladko in brez velikih trenj. Vsekakor čisto drugače kakor pa pred tremi leti. To v prvi vrsti zato, ker se civilna oblast ni ravnala po starih receptih o "našem čovjeku", pač pa je izbirala najsposobnejše med sposobnimi, najpridnejše med pridnimi, najbolj poštene med poštenimi in najvestnejše med vestnimi. Ta civilna oblast ne sprašuje po famelijarnih zvezah, po rojstnem kraju in veroizpovedi, pač pa je njeno edino vprašanje, kaj znaš in kaj si tudi že storil?

Tako sta se v jugoslovanskem življenju izoblikovala dva svetova, ki sta značilna tudi še za druge države in tudi za Veliko Britanijo. Stari svet, osamljen in zapuščen z absolutističnimi težnjami, trdno prikovan na privilegije, udobnosti in brezdelje s političnimi zasnovami zaprtih oči in novi svet, ki je z lastnimi silami, z legendarnim junaštvom in železno voljo izkopal nove, trdne temelje Jugoslavije, na podlagi poštenja, dela in enakopravnosti. Če bodo ti temelji ostali čvrsti v rokah resničnih delavcev, resničnih junakov in nesebičnejših; če bodo vrhovi zalovili vetrenjakovce, ki so še do včeraj posedali ob skupni mizi jugoslovanske reakcije v Londonu ali v Kairu in bi sedeli še danes, če bi jim nekdo ne spodmaknil stolice, potem bo nova stavba Jugoslavije zabetonirana za stoletja.

* * *

— Ali bo prišlo do sporazuma v Londonu?

— Mogoče, težko je vendarle verjeti, da bi se ta dva svetova mogla zblížati. Maršal Tito je že večkrat poskušal, ali je druga stran vsak sporazum odklanjala. Na vsak način je sporazum v rokah prvega ustavnega činitelja.

— Ali ne mislite, da imajo tudi zavezniki pri tem veliko besedo?

— Gotovo, samo je o tem težko povedati kaj določenega. Celotna zavezniška politika je zamotana in včasih za hip celo težko razumljiva. Obsega tako ogromni svet, da prihaja često do navideznih protislovij: lahko pa so mogoče presenetljive spremembe v sami britanski vladi, saj gotovo mislite v prvi vrsti na njo. Gotovo ste čitali dnevnik v zadnjih dneh. Verjetno so te spremembe povezane tudi z jugoslovanskim sporazumom. Na določeno sporazumaško stran bodo odločujoče vplivale.

— Kaj mislite o priznanju Titove vlade?

— Tudi to je odvisno od morebitnih sprememb v britanski vladi. Vsekakor bo položaj v kratkem razčiščen. Do tega časa pa vztrajajte s samozatajevanjem, ker tako najbolj služite slovenski, jugoslo-

vanski in zavezniški stvari. Slovenci ste v tujini največ doprinesli k skupnim vojnim naporom, čeprav se vam zdijo v tem trenutku vaši uspehi jalovi. Zavezniki vedo za delo Slovencev in tudi za njihove uspehe. Slovencev izpod Italije ne bodo pozabili! Tiho in vztrajno delo je več vredno kakor hrupna reklama. Tega se posebno zavedajo britanski delavci po tovarnah vojne industrije in tega se držite tudi vi, primorski Slovenci ...

DOGODKI PRED TREMI LETI

V svojem govoru dne 27.junija 1941 je takratni predsednik jugoslovanske vlade v Londonu arm. general g. Dušan Simović glede vojne v Jugoslaviji med drugim dejal tudi tole:

"Z vojaškega gledišča Jugoslavija ni bila pripravljena za vojo. Prejšnje vlade so opustile skrb za izvršitev potrebnih materialnih, moralnih in vojnih priprav. Nezadostna tehniška izvežbanost, številčno in tehniško šibko letalstvo, nedostatek motornih in oklopnih enot in nezadostna sredstva protiletalske in protitankovske obrambe, to so odgovornosti prejšnjih vlad. Poleg drugega je tudi še okoliščina, da so zaprtih oči hodile mimo vojnih potreb in da na odgovorna mesta v vojski niso postavljale sposobnih ljudi, ki bi hodili z duhom časa ... Na drugi strani moralno razoranje, zadušitev vsake javne besede, zlorabe in diktatorske metode v upravi so ubijale vero naroda v koristno in pošteno delo vlade.

V pogledu vojne pripravljenosti se je Cvetkovičeva vlada obotavljala, da podvzame kakršne koli ukrepe za obrambo države in da v prvem redu izvrši mobilizacijo. Še več, Cvetkovičeva vlada je v času podpisovanja tripartitnega pakta zapovedala celo demobilizacijo vojnih sil, ki so se zbirale na jugu države. Predvideno grupiranje naših sil in razvrstitev za obrambo z razvijanjem močnejših sil proti severni in severozahodni fronti ni odgovarjalo položaju, ki je nastal s prihodom Nemcev v Bolgarijo. Nedostatek večje strategične rezerve pa je onemogočil vsako spremembo razvrstitve po obstoječih vojnih načrtih.

Nemčija je Jugoslavijo napadla nenadno in brez vojne napovedi. Njene oborožene sile so bile zbrane v manjšem delu proti Grčiji, v glavnem pa proti Turčiji, ker je prvotni nemški načrt predvideval napad na Turčijo najkasneje 1.aprila. 27.marec je ta načrt sprevrgel in Nemci so improvizirali novo koncentracijo, ki je po izjavi samega Hitlerja, zahtevala tako za nemške kopne kakor letalske sile, eno izmed najtežjih nalog v tej vojni.

6.aprila je južna nemška armadna skupina feldmaršala Lista izvršila napad in to:

Ena armada je napadla Grčijo s težiščem v smeri Soluna. Napad so izvršile planinske divizije, ki jih je podpirala ena oklopna divizija v smeri Strumice.

Druga nemška armada je napadla v smeri proti Skoplju in to na črti Carevo Selo-Štip-Veles-Čustendil-Kumanovo-Skoplje.

Tretja nemška armada je napadla 8.aprila po dolini reke Nišave proti Pirotu in Nišu. 10.aprila je nemški armadni zbor iz Romunije zasedel Banat, 11.aprila pa je četrta nemška armada z zahodne Madjarske in Štajerske izvršila napad v smeri proti Zagrebu.

Moč nemških napadalnih sil je znašala 33 divizij, od katerih je bilo 6 oklopnih in 4 motorizirane in

okrog 2000 letal. 10. aprila je tudi Madjarska napadla, že prej pa tudi Italija. Sledili so tudi Bolgari.

Proti vsem tem silam je jugoslovanska vojska postavila nasproti 5 pehotnih divizij in eno in pol konje-miško divizijo. Poleg tega smo postavili v borbo vsega 300 letal. Poleg omenjenih 5 divizij so deloma sodelovale tudi še Savska divizija pri Koprivnici in del Dravske divizije pri Mariboru. Celotno bojišče pa je merilo preko 2.600 kilometrov.

Zasnovan podvig tretje armade, ki je imel odpreti vrata naši vojski skozi Albanijo, na žalost ni izpolnil pričakovanih upov, zaradi nekončanih priprav za akcijo, pri čemer sta bila izgubljena dva dneva in tudi zaradi nezadostne aktivnosti poveljnikov, ki jim je bila ta naloga zaupana.

Sovražni napad, ki ga je izvajalo najprej silno nadmočno sovražno letalstvo, potem pa neprimerno močne sile oklopnih edinic v bok in v hrbet naših, na zelo širokem bojišču razvlečenih in samo napol mobiliziranih sil, je imel resne posledice. Naše čete so prožile povsod močan odpor in so se junaško branile. Z nožem na puški in z bombo v roki so naši vojaki skakali na sovražne tanke, ali je vsa hrabrost bila nezadostna, da sama zaustavi ogromno moč sovražnika tako po številu, posebno pa po tehnični opremljenosti.

Nasprotno je bil učinek italijanskih armad ničev in so bili Italijani povsod od naših šibkih oboroženih sil potolčeni.

(Zemljevid po "Time" z dne 21. apr. 1941.)

SVOBODNA TRIBUNA

ŠE V ODGOVOR PROF. SALVEMINIJU

Citatelje "Bazovice" je zelo zanimal članek v njeni 101. številki, v odgovor profesorju Salveminiju, pod naslovom "Kaj storiti z Italijo?" Vse, kar je bilo v tem članku napisanega, je 100% objektivna resnica, in mi Slovenci ter Jugoslovani se vsi strinjamo z njegovo vsebino. Prav tako je bil na mestu članek v št. 102 pod istim naslovom. Tu dodajamo samo še nekaj pripomb in ugotovitev.

Narodnostna meja med Slovenci in Italijani je vedno potekala jasno po strnjem jugoslovanskem ozemlju, na katerem ozemlju sta živela samo dva italijanska otoka: Trst in Gorica. Ti dve mesti torej ležita na izključno slovenski zemlji že nad tisoč let. V obeh je tudi vedno živela močna slovenska manjšina, ki bi se bila spremenila do danes gotovo v pretežno večino, če bi ne bilo prišlo po prvi svetovni vojni do aneksije teh mest s strani Italije. Že samo ime mesta Gorice, ki je nesporno slovensko, pove, da so v tem mestu vedno prebivali Slovenci in da so ga tudi Slovenci ustanovili. Italijanski prevod Gorice oziroma laška označba mesta "Gorizia" ne pomeni v italijanščini ničesar, dočim se "gorica" pravi po laško "colle". Gorica je zrastle v mesto s pritokom slovenskega življa iz slovenskega zaledja. Trst je kazal svoje navidezno italijansko lice zaradi umetnega potujčevanja slovanskega življa v mestu in zaradi tržaške občinske politike, ki jo je podpirala ne samo Avstrija, temveč tudi prejšnja italijanska vlada. Ta poslednja je dajala velike denarne zneske in močno moralno podporo tržaškim Italijanom za boj proti naraščajoči narodni moči in gospodarskemu razvoju Jugoslovancev v samem mestu. Pred prvo svetovno vojno je bilo vprašanje slovanskega Trsta samo vprašanje časa enega desetletja. Zato so začeli italijanski liberalci oster in grd boj proti vsemu, kar je bilo slovanskega. Ker je bila Italija v trozvezi z Avstrijo in Nemčijo, je morala avstrijska vlada večkrat podpirati italijanske protislovanske težnje, ki so bile po večini naravnost nemoralne. Tržaški laški dnevnik "Il Piccolo" je neusmiljeno in gnusno udarjal po Slovencih in jih krivično žalil. Naši Jugoslovani v Trstu niso nikdar mogli dobiti službe pri tržaški občini in pri mestnih podjetjih. Pač pa je tržaška občina rajši sprejemala v službo in na delo italijanske državljane iz starih italijanskih pokrajin, da je bilo leta 1914. že okrog 40.000 italijanskih državljanov (regnicoli) v Trstu. Ti tujci so pomagali, da je Trst dobival italijansko lice, četudi je bilo to samo navidezno. V državnih službah so Slovenci zelo cenili, ker so bili pridni, vestni in inteligentni uslužbenci. Že nekaj desetletij pred prvo svetovno vojno se je začelo v Trstu krepko razvijati slovansko denarništvo, jugoslovanska trgovina, obrt in industrija. Na ta način so začeli Slovenci in drugi Slovani resno konkurenco Italijanom na gospodarskem polju. Povsod se je začel uveljavljati solidni jugoslovanski živelj tudi v središču mesta samega tako, da je prišlo pri državljskih volitvah 1.1911. do ožjih volitev med vsemi italijanskimi kandidati v mestu s slovenskimi, dočim je slovenski kandidat v tržaški okolici zmagal že pri prvih volitvah. Zaradi močnega dotoka slovenskega življa

v Trstu iz slovenskega zaledja, se je raznarodovanje Slovencev in drugih Jugoslovancev ustavilo in Trst bi dobil v nekaj letih slovensko lice, če ne bi prišlo medtem do prve svetovne vojne in do krivične aneksije Julijske Krajine po Italiji. Toda kljub tej aneksiji je ostal Trst vedno samo italijanski otok v sredi jugoslovanskega morja. Današnja tržaška predmestja Sv. Ivan, Rojan, Barkovlje, Škorklja, Greta in Škedenj so bila skoraj popolnoma slovenska naselja. Danes so ti kraji vsi povezani s cestno železnico oziroma z avtobusi. Rojan je od nekdaj tik mesta prav tako Greta in Škorklja. Sv. Ivan, ki je bil še 1.1876, skoraj pol ure pešhoje oddaljen od mestne periferije, kjer stoji danes gledališče "Politeama Rossetti", se danes naslanja na mesto samo, kakor tudi še oddaljenejši Škedenj. Toda kljub neposredni bližini mesta, so bili vsi zgoraj imenovani kraji slovenski in jih do 1.1919. ni mogla okužiti italijanska intenzivna politična, šolska in prosvetna propaganda in italijansko gospodarstvo. Če pa pogledamo v zgodovino sto let nazaj, zvemo, da je bila slovenska strnjena narodnostna meja globoko v današnjem mestu.

Stari oče pisca teh vrstic je pripovedoval, da je pasel živino na slovenskem zemljišču v bližini predvojnih "Volti di Chiozza", kjer je danes sezidana velika palača "Assicurazioni Generali", torej v današnjem pravem središču Trsta. Torej tako daleč v mesto je še pred kratkim segala slovenska narodna posest! In okoli mesta je bilo in je še danes vse slovensko, s slovenskim narodno zavednim ljudstvom, katerega ni mogel ukloniti niti fašistični bič in ne ricinovo olje. To dokazujejo tudi neštествilni politični kazenski procesi v Trstu samem, ki so sodili naše Slovence iz Trsta in okolice ter mnoge obsodili zaradi izrazov njihovega narodnega prepričanja na smrt. Znani so posebno tržaški masovni procesi pred Posebnim Tribunalom v Trstu septembra 1930. in decembra 1941., ko je bilo zaradi političnih deliktov zelo mnogo obsojenih na smrt in od katerih se je izvršila smrtna obsodba v prvem procesu proti štirim v Bazovici, v drugem pa proti petim obsojencem na Opčinah pri Trstu. Vsi ti težki, toda krivični procesi v Trstu, kakor drugi v Rimu proti jugoslovanskim ljudem, dokazujejo, da so imele italijanske oblasti opravka s Slovenci, domačini.

Uradno, še bolj pa privatno ljudsko štetje v tržaški občini 1.1910. je dokazalo, da je živelo takrat v Trstu nad 80.000 Slovencev in drugih Jugoslovancev, ki so imeli tam volilno pravico. Če k tem prištejemo še 40.000 Italijanov iz starih italijanskih pokrajin, dobimo v Trstu 120.000 prebivalcev, ki so bili ali Jugoslovani ali pa niso bili avstrijski tržaški Italijani. Ostanek 100.000 naj bi torej tvoril italijansko prebivalstvo Trsta. Če pa si ogledamo primke teh 100.000 navideznih Italijanov, vidimo, da več kot dve tretjinki istih nosi jugoslovanski priimek, transkribiran v italijanščino. To so vsi jugoslovanski renegatje, ki so se iz gospodarskih ali političnih razlogov ali pa iz nevednosti poitalijančili. Fašistični režim in Mussolini sam sta se tega tudi dobro zavedala.

(Nadaljevanje na str.12)

OSNUTEK OBNOVE SLOVENSKEGA GOSPODARSTVA

Naćeloma bi morale za slovenske razmere prevzeti skrb za obnovo v svoje roke občine, katerih izvršni organi bi bile obstoječe in na novo ustanovljene zadruge.

Zadružništvo je v Sloveniji edini učinkoviti gospodarsko-upravni aparat, ki bi mogel to delo opraviti pošteno, pravično in efikasno. Zadružna misel je med Slovenci postala v zadnjih desetletjih bistveni del slovenske karakteristike, in zaupanje v zadružno organizacijo je med Slovenci isto kakor zaupanje v šolstvo ali cerkev. Zadruga se na Slovenskem ustanavlja vse stranke in odpada zato vsak dvom o kakem morebitnem pristranskem favoriziranju. Za dobro obnovo bi bilo potrebno na slovenskem podeželju zadružništvo postaviti na stopnjo prisilne, poldržavne organizacije, ker bi na ta način posrečeno odpadla državna birokratična ohromelost, na drugi strani pa bi bili strokovno izurjeni in umni slovenski gospodarji postavljeni na mesta občekoristnih gospodarskih nalog.

Zato si dovoljujemo svetovati odločujočim činiteljem, da obnovo Slovenije postavijo na zadružno podlago. Na ta način bi obnova slovenske zemlje predstavljala posrečeni kompromis med individualistično zasnovo gospodarstva in kolektivističnimi stremeljenji nove dobe, kateri gredo nasproti. Tak način poljedelske delavnosti bi lahko pokazal svoje trajne pravice obstoja in bi zavzel lahko definitivne oblike v novem gospodarskem in družabnem redu Evrope.

NALOGE ZADRUŽNIŠTVA PRI OBNOVI

Obstoječe zadruge bi bilo potrebno prilagoditi novim spremenjenim razmeram. Ohromelo zadružništvo v Julijski Krajini in na slovenskem Koroškem bi morali takoj obnoviti in poživiti. V tistih občinah, kjer je zadružništvo zamrlo oziroma v tistih maloštevilnih občinah, kjer zadružništva sploh ni bilo, bi morala Zadružna centrala, v smislu novega zadružnega zakona, poskrbeti za takojšnjo ustanovitev obeh osnovnih zadružnih oblik, ki jih bomo v naslednjem podrobneje obeležili.

Za lažje razumevanje celotnega upravnega aparata je potrebno, da razdelimo funkcije obnove v tri glavne dele:

1. PRESKRBA (aprovizacija in zdravstvena oskrba prebivalstva, povratek beguncev in izgnancev, dezinfekcija in dezinsekcija, zdravstveno zaščitne mere itd.);
2. OBNOVA;
3. TEKOČA OBDELAVA.

Vse te tri funkcije so seveda tesno povezane druga z drugo in tvorijo prav za prav samo del splošne državno-zadružne organizacije. Odnosi čisto upravni državnih oblastev do poldržavne zadružne organizacije in do zastopnikov mednarodne organizacije "UNRRA" so tovariški in bo zato potrebno postavljati na taka upravna mesta s strani države široke ljudi, ki ne bodo utesnjeni v suha določila zakona in predpisov, pač pa se bodo regrutirali iz vsakdanjega živega življenja. Zato bo za prehodno dobo mogoče umestno spremeniti kriterije usposobljenosti

za glavarska mesta in jih prilagoditi praktičnemu življenju, kar gotovo ne bo v škodo zdravemu državnemu aparatu.

Obrazec državno-zadružne organizacije bi — po naši zamisli — izgledal nekako tako-le:

MINISTRSTVO ZA OBNOVO (ZADRUŽNA CENTRALA)

ODDELEK ZA OBDELOVANJE	ODDELEK ZA PRESKRBO	ODDELEK ZA OBNOVO
	(APROVIZACIJA IN ZDRAV. OSKRBA)	

OKRAJNO GLAVARSTVO (OKR. ZADRUŽNO NADZORSTVO)

REFERENT ZA OBDELAVO	REFERENT ZA APROVIZACIJO	REFERENT ZA OBNOVO
----------------------------	--------------------------------	--------------------------

OBČINA (OBČINSKO ZADRUŽ. NADZORSTVO)

OBDELOVALNA ZADRUGA	OBČ. APRO- VIZACIJA	KRED. ZADR. "OBNOVA"
------------------------	------------------------	-------------------------

Naša raziskovanja v tem pogledu izhajajo iz najmanjše upravne enote — občine. Obrazec sam pa nam nazorno kaže medsebojne upravne povezanosti navzgor.

Naše zadružništvo je v glavnem razdeljeno v kreditne in proizvajalne zadruge. V smislu določil o obnovi delujeta v vsaki občini po dve zadruzi z ločnim delokrogom. Sporazumno z Okrajnim zadružnim nadzorstvom in Zadružno centralo pri Ministrstvu za obnovo, ustanovita obe zadruzi v občini Občinsko zadružno nadzorstvo, v katerem so po trije člani vsake zadruge in en član, ki ga imenuje občinska uprava. Zadružno občinsko nadzorstvo je posredovalni organ med občino in obema zadrugama ter neposredno podrejeni organ Okrajnega zadružnega nadzorstva, obenem je to posvetovalni organ občinske aprovizacije in vmesni člen k. ajevnihih funkcijonarjev U.N.R.R.A. organizacije.

Obstoječa oziroma na novo ustanovljena kreditna zadruga (če jih je več se fuzionirajo za vso dobo trajanja obnovitvenih del v smislu novega zadružnega zakona) se preobrazi oziroma razširi na delokrog reformirane zadruge: KREDITNA ZADRUGA "OBNOVA". Pri tem kreditna zadruga zadrži svoje prvotne funkcije.

NOVE NALOGE KREDITNIH ZADRUG

Kreditna zadruga "Obnova" izvršuje poleg obstoječih čisto kreditnih funkcij tudi še naslednje naloge:

Na lastnem področju (na prostoru občinskega pomenja) skrbi za čimprejšnjo obnovo kmetijskih domov, gospodarskih poslopij, ki služijo izključno kmetijsko-gospodarski delavnosti. To so predvsem posestniški domovi in z njimi združena gospodarska poslopja z vsemi potrebnimi napravami. Obnova poti in kolovozov, ki so namenjeni zgolj interesiranim posestnikom. Obnova skupnih in združnih naprav (sadnih sušilnic, strojev, združnega orodja). Ustanovitev drugih splošno potrebnih naprav v korist kmetijsko-gospodarske delavnosti.

Splošna javna dela (šolska poslopja, cerkve, sanitarne naprave, javne občinske poti, vodovodi itd.) spadajo v izključni delokrog samih občinskih uprav in tvorijo zato posebni del obnove, s katerim se na tem mestu ne bomo ukvarjali.

NALOGE OBDELOVALNIH ZADRUG

Obstoječa ali na novo ustanovljena proizvajalna zadruga skrbi poleg svojih rednih poslov tudi še za obnovo tekočih poljedelskih poslov: **oranje, setev, žetev**. Osnovni zakon takoj po osvobojenju zapoveduje posameznikom — lastnikom in vsej občinski skupnosti, da se čimprej, čim intenzivnejše in smotreno obdela vsa v občinski pomerij spadajoča površina za obdelavo sposobne zemlje. Za točno izvedbo te osnovne prehranjevalne dolžnosti odgovarja celotni občinski kolektiv, ki bo v slučaju dokazane malomarnosti deležen vseh distribucijskih sankcij v obsegu določenega pravilnika.

MOBILIZACIJA VSEH DELOVNIH SIL, OBNOVITVENIH IN OBDELOVALNIH SREDSTEV

Za doseg obeh gornjih ciljev je potrebno, da se takoj po osvobojenju izvede popolna mobilizacija vseh delovnih sil v občini in vseh obnovitvenih in obdelovalnih sredstev. Mobilizacijo izvrši občinska uprava. Občinsko združno nadzorstvo pa razdeli delovno silo med obe zadruge tako, da daje prvenstvo "Obnovi". Vsa obnovitvena sredstva tako mobilizirana kakor dobavljena od U.N.R.R.A. organizacije oziroma od nadrejenih oblasti stavlja Občinsko združno nadzorstvo na razpolago "OBNOVI". Vsa mobilizirana obdelovalna sredstva in sredstva dobljena od U.N.R.R.A. organizacije dobi na razpolago "OBDELOVALNA ZADRUGA".

Mobilizacija vseh delovnih sil se nanaša na vse moško in žensko prebivalstvo dotične občine ne glede na starost. Mobilizacija obnovitvenih in obdelovalnih sredstev se razteza na vso vprežno živino, vozila, apnenice, opekarne, kamnolome, gozdove, kmetijske stroje in kmetijsko orodje in sploh na vsa sredstva, ki so skupnosti potrebna za doseg postavljenega cilja. Storjene škode lastnikom izplačuje država na podlagi občinskih nepristranskih ocenjevalnih komisij.

Na podlagi zgoraj popisanega delovnega aparata bomo poskušali v zgneteni obliki predložiti nekaj misli, kako bi se v praksi to delo moglo uspešno opraviti. Pri tem se bomo predvsem ozirali na obnovo slovenskega kmetijstva, ki je in ki bo ostalo tudi v bodoče glavni nosilec slovenskega gospodarstva v splošnem.

POLJEDELSTVO

Posestniških gospodarstev šteje celotno slovensko ozemlje približno 350.000. Z ozirom na omejeno obdelovalno površino, s katero razpolaga posamezni posestnik je verjetno, da ima vsak sedmi posestnik oralo ali plug. Nadalje je verjetno, da je bilo na vsem slovenskem ozemlju 15 do 20.000 modernih železnih plugov za živinsko vprego. Traktorjev je bilo registriranih pred vojno okrog 450.

Vojna vihra je divjala po vsem slovenskem ozemlju in trajajo gerilske borbe dalje neprenehoma. Do konca sovražnosti lahko računamo, da bo uničenih deloma ali pa popolnoma 60 do 70% slovenskih posestev in da bo mogoče na vsem ozemlju ostalo od 520.000 goved komaj 50.000 repov. Redukcija pri konjski vpregi bo verjetno še večja. Na živinsko vprego pri obdelovanju zato ne bo mogoče računati. Obnova goveda je počasna in v začetku tudi zelo problematična, o čemer bomo govorili več ob koncu tega poglavja. Za prvo leto obnove bi bilo zato potrebno oskrbeti Slovenijo z večjim številom manjših traktorjev z odgovarjajočim orodjem, ki bi bilo primerno tudi za hribovite predele, ki prihajajo v Sloveniji v glavnem v poštev. Omejena zmogljivost manjših traktorjev bi seveda primerno zvišala njihovo število.

Slovenska zemlja je tudi v pogledu podnebnih razmer raznolika, zato je tudi obdelava postopna. To se pravi, da sadeži mnogo prej dozorevajo na jugu in jugozahodu Slovenije, kakor na severu in severovzhodu. Ta okolnost je za obnovo slovenskega gospodarstva in mogoče tudi za bodoči sistem poljedelske obelave zelo ugodna.

Vsa obdelava bi se izvršila s pomočjo krajevnih obdelovalnih zadrug, ki bi ji morali dodeliti potrebne strokovno osebe, v kolikor bi tako ne bilo na razpolago na licu mesta (vozač, mehanik). V določenem obdobju bi bil ves površinski pomerij dotične zadruge preoran. Na traktorjih in orodju bi mnogo prihranili, če bi oranje, setev in žetev pomikali iz juga in zahoda proti severu in vzhodu v skladnosti z različnimi podnebnimi prilikami, ki vladajo v Sloveniji. Na ta način bi se ustvarjale posebne mobilne obdelovalne posadke, opremljene s traktorji in orodjem, ki bi postopoma prehajale iz enega okrajnega združnega nadzorstva v sosedno združno nadzorstvo. Tako bi imeli poleg določenega števila stalnih obdelovalnih posadk za nižinske kraje z veliko površino, še znatno večje število mobilnih posadk.

Po cenitvah bi prišlo mogoče v Sloveniji v poštev 200 stabilnih obdelovalnih posadk z 200 traktorji, plugi, osipalniki, žetvenimi stroji in mlatilnicami. Kakih 500 do 700 posadk z manjšimi, okretnejšimi traktorji in potrebnimi poljedelskimi stroji pa bi bilo mobilnih. Z žitaricami je bilo posejane približno 150.000 ha zemeljske površine.

Centralna, okrajna in občinska nadzorstva predpisujejo, na podlagi podnebnih, talnih, vremenskih, prehranjevalnih in drugih pogojev vrste in količine posameznih posevkov. Krajevna obdelovalna zadruga je odgovorna, da se ti predpisi najstrožje izpolnjujejo. V načelu skrbi vsako občinsko združno okrožje v prvi vrsti za kritje lastnih potreb. Morebitne presežke pa odvaja krajevni aprovizaciji do-

tične občine, ki morebitne presežke zopet oddaja aprovizacijskemu okrožju okrajnega glavarstva.

VPRAŠANJE SEMENJA

Precej težko je vprašanje semenja v slovenskih deželah. V alpskih predelih so se žitarice polagoma aklimatizirale, medtem ko so se po nižinskih krajih trudili s selekcijo in z uvozom semenja iz tujine, da bi ustvarili odgovarjajočo tipo. Mogoče bi kazalo v prvem letu obdelave zasejati alpske in hribovite površine z ržjo.

Še težje je vprašanje semenskega krompirja, predvsem v jugozahodnih krajih, kjer je zemlja zelo okužena in so se dosegli razmeroma dobri uspehi le s semenom, ki je vsako leto prihajalo iz severnejših krajev, posebno iz Nizozemske in iz alpskih predelov. Pri semenju bo treba v obče upoštevati hribovski značaj naše zemlje in bodo morala biti semenja prinešena iz podobnih klimatskih področij.

VPRAŠANJE KMETIJSKIH VOZIL

Zelo težko in za prvi čas gotovo tudi nerešljivo bo vprašanje obnove kmetijskega voznega parka, ki je za naše prilike temelj vsega poljedelskega in gozdarskega snovanja. Motorna prevozna sredstva za kmetijsko uporabo prihajajo le v omejenem številu v poštev. V ravninskih krajih bi prišli v poštev manjši 3 tonski kamijoni, s katerimi bi upravljale obdelovalne zaduge tako kakor z ostalimi stroji in orodjem. Za hribovite kraje bi prišla v poštev le manjša, trpežna motorna vozila, ki bi bila usposobljena za gozdne poti in kolovoze. Za težkopristopne hribovite kraje pa je edino mogoča uporaba kmetijskih vozov, ki so po svoji konstrukciji v raznih krajih različni. Verjetno je, da bo določeno število kmetijskih vozil ostalo ohranjenih.

ŽIVINOREJA

V zvezi s kmetijskim voznim parkom je tesno povezano vprašanje slovenske živinoreje, ki ima v slovenskem poljedelstvu več raznih nalog. Zelo važna je živina pri nas kot vprežna živina. V nižinskih krajih služi v to svrhu konj, v najmanj 65% kmetijstva je vprežna živina govedo.

Živinoreje ne bo mogoče obnoviti v kratkem času, ker bo odpadel verjetno za precej dolgo dobo časa vsak dovoz iz ostale Evrope. Plemensko govedo je Slovenija v glavnem nabavljala iz Švice. Živinoreja je bila na Slovenskem, kakor smo to že ugotovili, na najvišji stopnji od vseh ostalih predelov Jugoslavije. S pomočjo živinoreje in z gozdarstvom so Slovenci krili občutni primanjkljaj poljedeljstva. Zato bo morala biti glavna skrb pri obnovi posvečena živinoreji. V podobnem položaju bodo tudi še drugi predeli zasedene Evrope, predvsem Nizozemska in severovzhodna Francija. Vsa Evropa bo po tej vojni gotovo popolnoma izčrpana in nikjer ne bo nobenega rezervuarja goveje živine. Skrb za obnovo Evrope bi morala zelo resno upoštevati to nesrečno okoliščino in proučiti vprašanje morebitnih dovozov iz prekmorskih krajev. To ne velja samo za govedo, pač pa tudi za konjerejo.

Živinoreja je na Slovenskem tesno povezana tudi z ostalimi kmetijskimi panogami. Brez zadostnega hlevskega gnoja bo poljedelstvo popolnoma opešalo. Vpoštevati je treba, da umetna gnojila slovenskemu poljedelstvu samo delno nadomeščajo po-

trebne substance. Mlekarstvo in sirarstvo sta v pretežnih predelih Slovenije edini vir dohodkov in blagostanja.

Mogoče bi kazalo, da država proti primerni odškodnini zaseže sploh vso plemensko in klavno živino ter jo razdeli po posameznih občinah s ciljem sistematične obnove slovenske živinoreje.

V vsakem slučaju bo potreben primeren dovoz plemenskih bikov in žrebcev ter obnovitev plemenskih živalskih okrožij.

GOZDARSTVO

Brez obnove živinoreje ne bo mogoča obnova gozdarstva, od katerega živi najmanj polovica v poljedelstvu zaposlenega prebivalstva. Slovenski gozdovi so težko pristopni. Razprostirajo se po alpskih in kraških predelih, ki so v največ slučajih zelo težko pristopni in nudijo zelo omejene prevozne možnosti. V prvi dobi bi moralo gozdarstvo nuditi predvsem ves potreben gradbeni material za obnovo kmetijskih domov in gospodarskih poslopij. V občinah z razpoložljivimi gozdnimi kompleksi bi gradbeni les morali dobaviti lastni gozdovi z vpoštevanjem gospodarsko zaščitnih načel. Lastnike bi odškodnovala država po cenitvah zapriseženih ocenjevalnih komisij. V občinah z nezadostnimi gozdarskimi zalogami bi morala država iz svojih gozdov dobaviti vse potrebne količine. Ves ta gradbeni les bi dobavljala, upravljala in delila kreditna zadruga "OBNOVA" na podlagi komisijskih ocen zapriseženih strokovnjakov. K potrebnim obnovi gozdarstva spada poleg prevoznih sredstev tudi vse potrebno gozdarsko orodje: žage vseh vrst, sekire, verige, cepini itd. V zvezi z gozdarstvom je potrebno misliti tudi na takojšnjo obnovo lesne industrije. Posebno je važno, da se čimprej obnovijo parne in vodne žage, da bi obnova kmetijskih domov zaradi neobratovanja žag ne trpe-la.

SADJARSTVO IN VINARSTVO

V slovenskih deželah sta lepo razvita sadjarstvo in vinarstvo. V nižinskih predelih Julijske Krajine igra sadjarstvo zelo važno vlogo. Izvažajo vse vrste zgodnjega in južnega sadja. Po drugih predelih, posebno na Štajerskem in v Prekmurju so zlasti važen vir dohodkov jabolka. Obnova sadjarstva bo le počasi potekala z obnovo poljedeljstva. Je pa sadje vsekakor važen faktor prehrane in mu bo zaradi tega treba posvečati dovolj pažnje.

Z vinogradi je zasajene približno 4% vse površine Slovenije. Vinarstvo je v nekaterih predelih edini vir dohodkov. To velja za velik del Krasa, Vipavske doline, Goriške okolice, Istre in Brd. V Sloveniji pod Jugoslavijo je važno vinogradništvo na Štajerskem in Dolenjskem. Obdelovalne zadruge vinorodnih krajev bodo morale posvetiti veliko pažnjo, da se dobavijo potrebne količine modre galice in žvepla. Potrebna bo tudi obnova kletarskega orodja in posode vseh vrst. Dobava vinskih sesalk in stiskalnic, filtrov, škropilnic in žveplavnikov bo zlasti neobhodno potrebna v Julijski Krajini in na Dolenjskem, koder so divjale borbe in uničile skoro vse vinogradniško orodje.

Vinogradniški strokovnjaki bi lahko tudi svetovali, ali ne bi kazalo uvoziti iz prekmorskih krajev trtne podloge in cepljenke, da bi se na ta način uničeno vinogradništvo čimprej zopet obnovilo.

ZA REJCE MALIH ŽIVALI

Tik pred sedanjo svetovno vojno so se mnogi mali posestniki in tudi meščani zelo intenzivno bavili z rejjo malih živali. Predvsem je tu prišla v poštev reja kuncev, razne perutnine, koz in ovc. Temu drobnemu gospodarstvu, ki lahko predstavlja zelo važen prehranjevalni pripomoček, oblasti niso posvečale posebne pozornosti. Mislimo pa, da bi ravno tu lahko veliko storili. Za prva leta obnove bi kunce lahko v mnogem nadomestili mesnato prehrano. Reja kuncev se je v Sloveniji posplošila tudi po manjših mestih in trgih. Verjetno je, da je tudi ta panoga doživela enako usodo kakor ostale gospodarske marljivosti.

Organizacija U.N.R.R.A. bi gotovo v velikem pripomogla, če bi uvozila dobre neobčutljive in rodovitne vrste kuncev, kuretine, golobov, rac in gosi ter zlasti večje število vsakovrstnih plemenskih jajec. Seveda so za odgoj perutnine potrebne tudi mehanične valilnice.

S tem v zvezi naj omenimo še vrtnarstvo, ki je v mnogih delih Slovenije zelo lepo razvito. V goriški okolici in v okolici mest imamo v Sloveniji dobro razvito profesionalno vrtnarstvo. Še mnogo več pa je amaterskega vrtnarstva, ki igra v prehrani zelo važno vlogo. Nekateri delavski predeli v Sloveniji (Jesenice, Kranj, Gorica, Maribor, Celje, Ljubljana itd.) ustvarjajo posebno vrsto slovenskega industrijskega delavca, ki je tovarniški delavec ali rudar, obenem pa tudi miniaturni posestnik. Ti naši delavci so bili najmarljivejši vrtnarji in so zelo posročeno vezali kmetijsko delo s tovarniškim. Poleg svojega tovarniškega dela, se je naš delavec ukvarjal tudi z obdelavo vrta, ki mu je v mnogem kril vsakdanje potrebe. Tudi temu pridnemu in umnemu slovenskemu človeku bo potrebno pri obnovi posvetiti zadostno in upravičeno pažnjo.

RIBARSTVO

Ribarstvo je na Slovenskem omejeno na obmorske kraje, kjer uživajo slovenski ribiči posebno dober sloves. Kakor smo že na drugem mestu omenili je laška okupacija živo zalela tudi slovenskega ribiča, ki se je do prihoda Italijanov držal strogo vseh zakonov o zaščiti ribolova. Isti položaj je tudi v Istri, kjer so se hrvaški ribiči s svojim znanjem in vestnostjo uveljavljali in bili zelo cenjeni. Okrog deset tisoč prebivalcev Julijske Krajine se poklicno ukvarja z ribolovom in v teku te vojne so izgubili skoro vse svoje ribiške priprave, mreže, orodje itd. Obnovev tehi potrebščini bo takoj po osvoboditvi nujna potreba, ker se na deset in deset tisoč prebivalcev obmorskih krajev hrani skoro izključno z ribo.

V dolgih predelih Slovenije je ribarstvo omejeno na rečni ribolov in so ribe ob Dravi, Savi in Muri predstavljale omejeno gospodarsko važnost.

S tem smo v najkrajših obrisih povedali nekaj misli glede obnove slovenskega gospodarstva in poskušali po lastnih zamislih postaviti osnutek ogrojenega dela pri obnovi slovenske zemlje. Verjetno je, da so poklicni strokovnjaki izdelali boljše in predvsem bolj izdelane načrte, vsaj v podrobnostih, vendar je mogoče, da vпада tu po kaka misel, ki je bila izpuščena in samo ta namen ima ta skromni načrt.

F. Lodur

UPRAVNA RAZDELITEV SLOVENIJE

Za pravilno gladko razvijanje vseh obnovitvenih del in posameznih osvobojenih evropskih področjih, je posebno važna takojšnja ureditev notranje uprave. To vprašanje so zavezniki do sedaj reševali na svoj način. To predvsem zato, ker so v Evropi predli na sovražna ozemlja in so bili zato navezani le na lastne moči. Amerikanci so ustanovili posebno civilno upravo AMGOT, ki se je v Italiji kar dobro obnesla.

Na zavezniškem osvobojenem ozemlju taka tuja upravna organizacija ni mogoča, ker bi pomenila vnešanje v notranje zadeve prijateljskega zaveznika. Emigrantske vlade v tujini so več ali manj izgubile zaupanje prebivalstva v domovini, bodisi zato, ker so se politične razmere v tem času popolnoma spremenile, ali pa tudi zato, ker so emigrantske vlade vse premalo upoštevale potrebe in razpoloženja v domovini.

V Jugoslaviji imamo sedaj več vlad in eno celo tudi še v tujini. Narodno osvobodilno gibanje ima na osvobojenem ozemlju Jugoslavije svojo upravo. Nedić ima v zasedeni Srbiji svojo vlado in Pavelić tudi nekaj podobnega v takozvani "neodvisni hrvatski državi". Jugoslovanska vlada v tujini je še vedno priznana vlada tako od Moskve kakor od Londona in Washingtona. Kdo je legitimni nosilec notranje uprave v Jugoslaviji in kdo bo tudi ob času osvoboditve, je še odprto vprašanje. To pa zato, ker si zavezniki še sami niso na jasnem, kako in kaj. Verjetno je, da se bo položaj že v kratkem razčistil z razgovori v Londonu.

Na tem mestu se bomo ukvarjali zgolj s tehnično upravno razdelitvijo slovenskega ozemlja, ki jo bo moral itak upoštevati vsak njen politični nosilec.

Slovensko ozemlje bomo razdelili v tri glavna okrožja: **I. Goriško okrožje in Istria** (zaradi potrebne celote, ki jo predstavlja Julijska Krajina smo tu upoštevali tudi hrvaško ozemlje Istre); **II. Ljubljansko okrožje** (tu prihajajo v poštev tudi vse slovenske občine na Koroškem, ki zemljepisno gravitirajo k Ljubljanskemu okrožju, ki jih pa zaenkrat zaradi pomanjkanja podatkov - nismo mogli vključiti); **III. Mariborsko okrožje** (tudi tu prihajajo v poštev vse tiste slovenske občine na Koroškem, ki zemljepisno gravitirajo proti Mariboru z upoštevanjem vseh tistih slovenskih občin onstran državne meje na Štajerskem in Madžarskem, ki jih bo morala mirovna konferenca priključiti jugoslovanskemu državnemu ozemlju. Tudi za ta ozemlja nimamo trenutno podatkov na razpolago).

V kolikor smo poučeni je organizacija UNRRA razdelila slovensko ozemlje tudi na tri okrožja in smo se morali tudi mi te razdelitve držati. Če bomo dobili potrebne podatke na razpolago, bomo koroško, štajersko in madžarsko slovensko ozemlje priključili deloma Ljubljanskemu, deloma Mariborskemu okrožju. Če teh podatkov ne bo, bomo pač zavezniško organizacijo na ta ozemlja opozorili.

Pripomniti moramo pri tem, da je bilo zlasti v Ljubljanskem in Mariborskem okrožju veliko občin združenih v velike občine, ki pa na naših zemljevidih slovenskih krajevnih občin, ki jih bomo pri-

občevali v prihodnjih številkah "Bazovice", figurirajo še kot samostojne občine: To v bistvu ni nobena važna pogreška, ker se bodo lahko na licu mesta izvršile vse morebitne spremembe. Naš namen je, da predložimo zaveznikom ogrodje same uprave, da se tista preddela, ki so v to svrhu potrebna, izvršijo še pred vstopom na osvobojeno ozemlje.

1. GORIŠKO OKROŽJE IN ISTR

Slovenske krajeve občine so bile pod Italijo pravno razdeljene na pet pokrajin:

1. **Goriška pokrajina** obsega 39 slovenskih krajevnih občin in ima 9 sodnih okrajev: Ajdovščina, Bovec, Gorica, Gradiška, Idrija, Kanal, Komen, Krmin in Tolmin. Okrajna glavarstva so italijanske oblasti ukinile.

2. **Pokrajina Pula** obsega 41 slovenskih in hrvaških krajevnih občin s 13 sodnimi okraji: Buje, Buzet,

Cres, Koper, Labinj, Motovun, Pazin, Piran, Poreč, Pula, Rovinj, Veliki Lošinj, Vodnjan.

3. **Reška pokrajina** šteje 13 slovenskih oziroma hrvaških krajevnih občin s 3 sodnimi okraji: Il. Bistrica, Reka, Volosko-Opatija.

4. **Tržaška pokrajina** šteje 24 slovenskih krajevnih občin s 5 sodnimi okraji: Postojna, Senožeče, Sežana, Trst in Tržič.

5. **Beneška Slovenija** ima 16 slovenskih krajevnih občin. Na skrajnem severozahodnem delu pa so še slovenske občine Naborjet, Pontabelj in Lipalja vas ter mesto Trbiž.

Skupno imamo v Goriškem okrožju in Istri 137 slovenskih in hrvaških krajevnih občin. Med njimi je 31 sodnih okrajev, ker je mesto Trbiž tudi sodni okraj.

(Dalje prihodnjic)

FOREIGN DOCTRINE

(IVAN CANKAR)

My mother was a peasant child; she grew up as pure and innocent as a flower in the field. When she married, she knew not how to read or to write; all that she learnt as we children were growing up; she stayed awake long into the night lest somebody should see her. She wrote clumsily with very large letters; but still I remember, that her Slovenian was pure and beautiful and that she corrected our words.

When we had mastered the knowledge of reading and writing, we began to study Slovenian and German grammar, and difficult mathematics also. She learnt everything with us; at first the German letters seemed too thin and square to her, but eventually she became accustomed to them. It sounded queer to me when I first heard her speak German, but I immediately thought: "Mother knows everything — why shouldn't she know German?"

So it was whilst we were all at one; but suddenly something caught hold of us like a gusty wind and we scattered to all parts of the world.

It was summer when I returned home; I came with hands laden with German books. I think I was thirteen at that time. The first evening when I had fallen asleep, tired out, I awoke in the middle of the night as a light cast shadows across my eyes. Half frightened and awake I looked round the room; mother was sitting at the table and had my books before her.

"Mother, those things are not....!" I exclaimed, and the words stuck in my throat, as if in shame.

"What are they not?" asked the mother, her young face blushing all over.

"They are strange things and dull....! What is the use of them?" I said in a quiet tone. I felt that I had offended her and also that she had seen my hypocrisy and shame.

She held the book with both hands and looked at it in bewilderment; I think it was Goethe's "Werther".

"Listen.... I learnt German.... I can understand if someone speaks in the street.... but these words I do not understand.... not one of them!"

"But you don't need to understand them — you don't need!" I answered in apprehension. "No, you don't need to understand."

I know now of what I had a presentiment only at that moment: that the mother was as a child, white and pure, whilst we were already soiled children.

She closed the book slowly, placed it with the others, and moved towards me.

"What is there in those books?" she asked.

"A foreign doctrine" I replied, but my tongue only answered, for there was a deep sadness in my heart; already in it, at that time, was a great and bitter yearning of which I was becoming conscious; "if I could be like you, Mother, the flower in the field and not have ever tasted this knowledge!"

"Tell me, what does this strange doctrine say?" said mother.

"I don't know myself" I answered disturbed and shy. "It speaks differently to everyone, according to one's mind and feeling. To me, it tells bad and horrible things!"

The mother became bewildered.

"Where did you learn such words? It is that science has taught you!"

She sat on my bed and bent her face near to mine: "Do you know what you forgot last night?"

"I don't."

"I watched you and waited, but you fell asleep at last. You did not pray last night — you did not even cross yourself!"

I remained silent, but in my thoughts I smiled gently and in sympathy.

"Oh, Mother dear — you innocent young child!"

Most boys of thirteen are always atheists.

"You did not even cross yourself! You were tired, but not so that the hand could not reach your forehead.... Listen, now I know.... when I touched those books, I felt.... I know now from where are your clever words and your bitter smile. This strange science has taken hold of your heart, and has made you indifferent and lazy...."

I was sleepy but heard all her words and understood them; yet there was so much evil hypocrisy within me, that I closed my eyes and breathed deeply as if in a tired drowsiness.

The mother rose quietly, bent over my head and crossed my forehead, mouth and breast. I saw her face clearly through my not fully closed eyes, and saw also that she had tears in her eyes and her lips trembled.

"Do not forget God! Never forget God!"

She crossed me a second time and bent so low that I felt her warm breath on my cheeks.

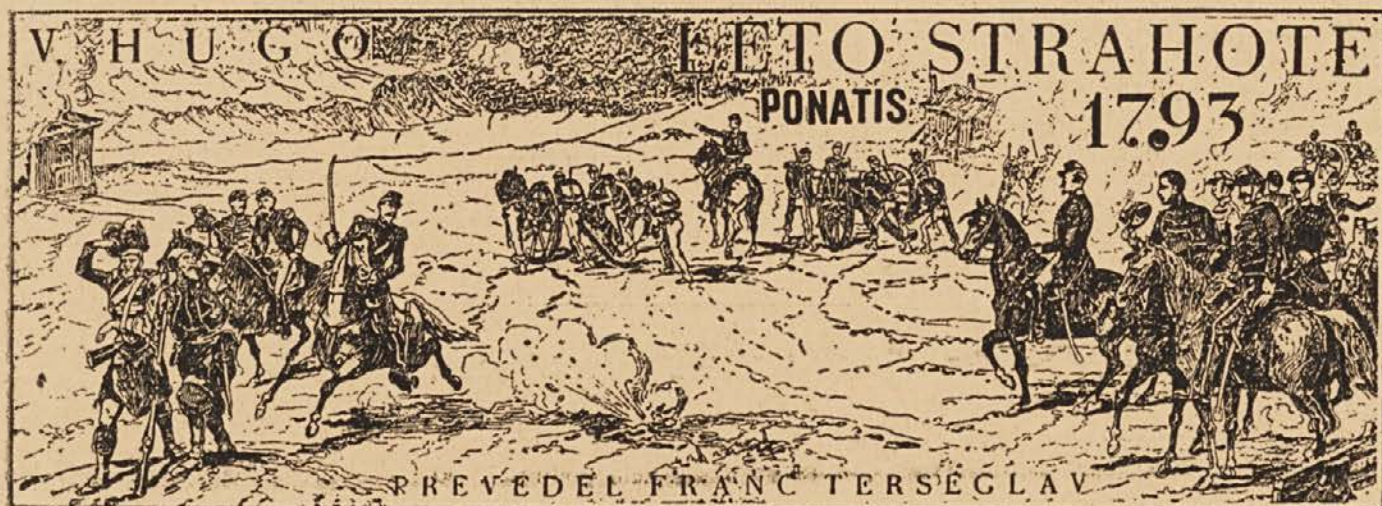
"Stay with God!"

I neither moved nor opened my eyes, but did not fall asleep for a long time; my thoughts were good, but sad also.

"Oh, Mother! Your soul is immaculate as the sun on a summer field. Oh, Mother, child of your children, I never wish you to know of this strange and hostile doctrine — you, on the contrary, are love itself and your smile alone is paradise, it is gay and sunny and free of dark realisation. You stayed in the warmth and holiness of your home, but too soon we opened our doors to a foreign country and the cold.

And when at last I fell asleep and my dreams were on the wings, in the half-dream, I still saw her white face and shy, childish eyes, and I know not whether she knelt beside my bed or beside the stove under the crucifix — or was it all a dream only....

(Continuation on page 15)

CETRTA KNJIGA
TELLMARCH
PLAT ZVONA

Starec je čakal, dokler Halmalo ni izginil, potem je plašč tesneje ovil okoli ramen in se po dal na pot. Za njim je molel v zrak orjaški črni trikot s stolnico kot kruno in utrd-bami kot oklepom: Gora Saint-Michel s svojima dvema veli-kanskima stolpoma, okroglim in štrikotnim, ki pomagata hribu nositi breme stolnice in vasi.

Sipa v saint-michelski luki se počasi premika. V onem času se je nahajala med Huisnesom in Ardevonom zelo viso-ka sipina, ki je danes izginila. Na vrhu je bil kamenit stolp, ki so ga postavili v XII. stoletju v spomin na svetega To-maža Canterburyškega, ki je bil takrat ubit. Z vrha te sipine je bil razgled po celi deželi.

Starec je jo ubral proti peščenemu griču in se spenjal na vrh. Vsedel se je na enega vogalnih kamnov, ki so ob-kožljali stolp, ter začel natančno motriti okolico, ki se je razprostirala pod njegovima nogama kakor zemljevid. Zdelo se je, da išče cesto po tej sicer tako zelo znani mu deželi. Mogel je videti strehe enajst vasi in selišč; v razdalji par milj so se videli vsi zvoniki obale, ki so posebno visoki, da služijo ljudem na morju kot znamenja. Kmalu je starec našel v somraku, kar je iskal; njegov pogled je počival na skupini dreves, zidov in streh, ki so se sredi gozdov še videle. Zado-voljno je pokimal kakor človek, ki sam pri sebi reče: To je tisto. Crtal je s prstom po zraku načrt za potovanje po teh grmovih in poljih. Semtertja je pogledoval po nerazločnem predmetu, ki je plapolal nad največjo streho pristave. Kaj bi neki to bilo?

Starec je bil truden in se je, sedeč na kamnu, udajal tisti nerazločni pozabi, ki pride prvi trenotek odpočitka nad utrujenega človeka. Je čas dneva, ko utihne vsak šum; to je tiho-vedra večerna ura. Ta ura je prišla in starec jo je užival; videl jo je in slišal njeno tišino. Celo krvoločni ljudje imajo ure sladkega otožja. Naenkrat so - ne zmotili, ampak tišino le še bolj poudarili glasovi, ki so prišli mimo. Bili so glasovi otrok in žena. Jasno in svetlo so doneli k starcu iz nižine:

"Moramo hiteti, gospa Flechard. Ali se gre po tej poti?" - "Ne, po tej-le." - "Kako je že ime pristavi, kjer zdaj bivamo?" - "Herbe-en-Pail." - "Ali je še daleč?" - "Dobre četrte ure." - "Treba se podvizati, da pridemo do večerje." - "Seveda." - "Prav za prav so vsega krivi otroci. Dve sva, pa morava vlačiti tri pankrtke. Vi pa še nosite tisto požrešnico; odvadili ste jo od prsi, nosite jo pa še vedno. Grda navada. Naj no teče sama! Naša juha je gotovo že mrzla." - "Oh ti lepi čevlji, ki ste mi jih podarili! Kakor da so napravljeni nalašč zame. Hiti no, René-Jean!" - "Saj ta paglavec je naj-bolj kriv. Z vsako kmečko punico mora govoriti, ki pride naproti. Povej no, René-Jean, zakaj si govoril s tistim dekličem v vasi?" - "Ker se poznavam." - "Kaj poznata se?" - "Da, ker mi je danes zjutraj podarila pika-polonico." - "Glej ga smrkoval!" - je zaklicala žena. "Komaj tri dni smo v tem kraju, pa ima ta frkolin že ljubico." - Glasovi so se od-daljili. Zopet je zavladala tišina.

Starec je sedel nepremično. Ni premišljal, komaj da je sanjal pred se. Na sipini je še bil svetel dan, v nižini je

bilo že mračno, gozdovi so pa bili že čisto temni. Na vzhodu je vzhajal mesec. Par zvezd je pogledalo skozi ble-do modrino neba. Kakor krvava zarja je vstajala v starcu nada državljanske vojne, ako se sme temu reči nada! Bil je gotov, da je zaenkrat čisto varen, ko je bil zapustil morje in se počutil na suhem. Nihče ni tu vedel njegovega imena. Tako je bil pomirjen, da bi bil skoraj zasnul. Nobe-nega glasu ni bilo čuti razen vetra, ki je pihal z morja.

Naenkrat je skočil pokonci. Ničesar ni bil čul, le videl je nekaj. Bil je zvonik v Cormerayu, daleč zadaj na ravnini. Nekaj izrednega se je tam godilo. Jasno se je obrisoval stolp na nebu. Videla se je stolpna streha, ki se je izoževala proti nebu kakor piramida, med streho in stolpom pa zvo-nišče, svetel štrikot, brez šaluzij, odprt na vse štiri strani, kakor je to navada v Bretoniji. In zdaj se je to zvonišče izmenoma odpiralo in zapiralo; v rednih presledkih se je visoko okno prikazalo zdaj belo zdaj črno, enkrat se je videlo nebo skozi, potem ne; enkrat je bilo svetlo, drugič temno. In to je sledilo drugo za drugim od ene sekunde na drugo, enakomerno kakor pada kladvo na naklo.

Na desni se je dvigal cerkveni zvonik vasi Baguer-Pican; tudi tu se je zvonišče odpiralo in zapiralo kakor v Cormerayu. Na levo je bil stolp vasi Tanis, isti pojav, Starec si je ogledal vse zvonike na obzorju enega za drugim; povsod so zvonišča bila izmenoma črna in bela.

Kaj je to pomenilo? Nič drugega ni moglo to biti, kakor da so zvonili vsi zvonovi. Morali so zvoniti naravnost divje, sicer ne bi se bili na ta način prikazovali in izginjali. Kaj je moglo to biti? Bili so plat zvona!

V vseh zvonikih, v vseh cerkvah, v vseh vaseh so zvonili. Slišalo se ni nič, razdalja je bila prevelika in veter, ki je pihal z morja, je nesel zvok v nasprotno stran. Vse to bes-neče poznavanje je bilo tako strašno, da si kaj strašnejšega ni bilo mogoče misliti. Starec je opazoval in prisluhoval. Ni slišal plati zvona, le videl jo je. Gotovo izvanreden doživljaj. Komu so grozili ti zvonovi? Nekoga so presledovali - o tem ni bilo dvomiti. Toda koga? Starca je spreletelo.

Njega ne. O njegovem prihodu ni mogel nihče ničesar vedeti. Nemogoče, da bi bili komisariji že obveščeni, saj je komaj prišel na suho. Korveta se je gotovo potopila in nihče ni ušel. Sicer pa nista na korveti vedela zanj nihče razen Boisberthelota in La Vieuville.

Zvonovi so nadaljevali svojo divjo igro. Končno je starec pomislil, da lahko bije plat zvona tudi za marsikaj drugega. Rekel si je: "Nihče ne ve za moj prihod in nihče ne pozna mojega imena."

Nekaj časa že je bil čul za sabo in nad seboj lahen šum. Bilo je kakor da se ziblje list na veji. Od začetka se za to ni zmenil. Ker pa je šum trajal dalje, se je obrnil. Bil je v resnici list, toda list papirja. Nad njegovo glavo se je trudil veter, kako bi odtrgal velik lepak, ki je bil pritrjen na kame-niti stolp. Lepak je bil še pred kratkim pritrjen, zakaj bil je še moker; veter se je igral z njim in ga je bil že skoraj odlepil. Starec je bil prilezel na sipino od nasprotna stra-ji, zato lepaka na stolpu ni bil opazil.

Stopil je na vogalni kamen, na katerem je bil sedel, položil prst na vogal letaka, ki je vihral v vetru, in v svetlo, ki je še bilo na vrhu sipine, bral sledeče:

Ena in nedeljiva republika francoska.

Mi, Prieur de la Marne, ljudski komisar, pri obalni armadi Cherbourgski, zapovedujemo: Divši marquis de Lantenac, vicemte Fontenay, takozvani knez bretonski, ki su je skrivaj izkrcal na obali Granvillski, je izven postave. Na njegovo glavo je razpisana nagrada. Kdor ga izroči živega ali mrtvega, dobi 60.000 frankov, ki se ne izplačajo v signatili, temveč v zlatu. Bataljon obalne armade se takoj odposlje, da poišče marquisa Lantenaca. Občine so dolžne bataljon pri-

tem podpirati. Dano v mestni hiši Granville, 2. junija 1793.

Podpisan Prieur de la Marne.

Pod tem imenom je bil še drug podpis v veliko manjšem tisku, ki se v somračni noči ni mogel več čitati.

Starac je potisnil kljok na oči, se zavil v plašč do podbradka in se naglih korakov spustil po sipini. Ko je prišel v dolino, je začel korakati bolj počasi. Šel je v smeri, katero si je bil začel na vrhu. Mesec je sijal svetlo. Prišel je do križpota, kjer je stal star kamenit križ. Na podzidku se je razložil bel štrikot - najbrž letak, kakršen je bil na vrhu. Ko je hotel stopiti bliže, je slišal glas:

"Kam greste?"

SE V ODGOVOR PROF. SALVEMINIJU

(Konec s 4. strani)

Vedela sta, da je nezanesljiv ter prisilno spreminjala slovanske priimke v italijanske. To prisilno spreminjanje priimkov je šlo celo tako daleč, da so se morali spremeniti tudi slovenski priimki — na nagrobnih spomenikih!

Iz tega izhaja, da je Trst od nekdaj močno slovensko mesto. Da pa stoji Trst tudi na popolnoma slovenskem ozemlju, izhaja iz dejstva, da je vsa okolica tržaške občine slovenska. Takožvana zgornja okolica tržaška, to so kraji Sv. Križ, Prošek, Kontovel, Opčine, Bane, Trebče, Padriče, Gropada, Bazovica, Lipica in Lonjer pa je že tisoč let izključno slovenska in to kljub temu, da so spadali ti kraji pod tržaško občino, ki so jo upravljali Italijani. Še več. V teh naseljih tržaške občine najdete še danes mnogo ljudi, ki ne znajo popolnoma nič italijanskega jezika! To je dokaz, da italijanskega jezika niso nikdar potrebovali in da so s samo slovenščino v mestu prav dobro izhajali. V resnici tudi niso Jugoslovani potrebovali v Trstu več italijanskega jezika, ker so vsi trgovci in obrtniki ter državni uslužbenci znali slovenski. Tudi v vseh cerkvah Trsta so se vršile slovenske pridige in se je pelo v slovenskem jeziku. Jugoslovani pa niso mogli v narodnem oziru več pomagati svojim rojakom, kakor toliko, ker je bila vsa uprava tržaške občine v italijanskih rokah.

Kakor že rečeno, niso Jugoslovani v Julijski Krajini samo par stoletij, kakor so večkrat trdili Italijani, češ, da je avstrijska vlada podpirala dotok slovanskega življa v Trst in v Julijsko Krajino, temveč je zgodovinska resnica ta, da so se Jugoslovani naselili v vsem Primorju že v 6. stoletju in da so se gal nekdaj globoko v zgornjo Italijo ter dali mnogim danes že poitalijančenim krajem slovenska imena. Prav tako sta reki Livnica (sedaj Livenza) in Plava (sedaj Piave) dobili slovenska imena od tam prebivajočega slovanskega življa. Ko sta v 9. stoletju sv. Ciril in sv. Metod potovala skozi naše kraje, sta se ustavila tudi v Trstu pri Slovencih, in v Devinu pri Tržiču (Monfalcone) ju je slavnostno sprejelo in pozdravilo v slovenskem jeziku 16 slovenskih kmetov. O tem govori listina, ki je seveda tu nimamo na razpolago, toda spominjamo se, da so vsi priimki teh kmetov bili slovenski in da se je eden imenoval Trebec, torej s pristnim slovenskim priimkom. V najbližji tržaški okolici, v Bazovici in Lokvi, so cerkve stare že 500 oziroma 600 let, ki so imele slovenske farane, kar izhaja iz cerkvenih knjig. V Trstu samem in v Kopru so se za časa reformacije vršile med slovenskimi verniki slovenske protestantske pridige in školje v Trstu so te slovenske propovednike

zelo podpirali. O slovenskem značaju mesta Trsta smo imeli mnogo zgodovinskih dokazov v tržaških arhivih in knjižnicah, toda italijanski zgodovinarji in politiki Rossetti, Kandler in Hortis so vse te listine skrbno založili oziroma uničili, da nismo mi Slovenci imeli nikdar do njih pristopa. Italijani so radi prikrivali zgodovinska dejstva in jih po svoje zavijali. Zato je tudi italijanska vlada sama imela o Trstu čisto napačne informacije o italijanskem značaju mesta, ko je bilo to mesto še pod staro Avstrijo, ker je bil italijanski vladi edini informativni in dokazni vir o pretveznem laškem značaju Trsta irendentistični laški dnevnik "Il Piccolo". Ko se je npr. vozil tik pred prvo svetovno vojno italijanski zunanji minister iz Trsta v Opatijo, je doživel veliko iznenađenje in blamažo, ko so ga pozdravljale od mesta Trsta po vsej poti do Opatije samo slovenske in hrvatske trobojnice. Gospod minister je padel z nebes, ko je vse to videl, in se je močno čudil, da so ga tako slabo informirali o jugoslovanskem značaju cele pokrajine.

Zato je z objektivnega narodnega stališča nerazumljivo, kako pride prof. Salvemini do svoje meje, ki naj bi bila po njegovem predlogu bodoča meja med Italijo in jugoslovansko državo. Po njegovem naj bi zopet ostalo pod Italijo 400.000 zavednih Jugoslovancev. Ti Jugoslovani naj bi bili pod Italijo še nadalje preganjani, uničevani in streljani. Še nadalje naj bi Jugoslovani pod Italijo tvorili ognjišče nemirov ter nevarnosti vojne. Kajti Jugoslovani vse preveč ljubijo svojo narodno svobodo, da bi se še dali tlačiti od kogar si bodi!

Mi ne priznavamo nasilnega potujčevanja našega naroda v zadnjih petdesetih letih, in smatramo vse Jugoslovane, ki so se morali zaradi fašističnega terorja v zadnjih 25 letih izseliti iz Julijske Krajine, za domačine in državljane te pokrajine, v katero se hočejo in se bodo tudi zopet vrnili. Z narodnega stališča mora Trst pripasti jugoslovanski državi, kakor tudi Gorica, Reka in Pula ter vsaka slovenska vas četudi bi bila med tem časom prisilno poitalijančena, vstevši Rezijo in Beneško Slovenijo.

Toda ne samo z narodnega vidika mora Trst pripasti jugoslovanski državi, marveč tudi z gospodarskega. Italiji ni bil Trst gospodarsko nikdar potreben, ampak prav nasprotno, bil ji je vedno v veliko gospodarsko breme. Vzela si ga je zato, da ga bo uničila v korist laškimi lukam, predvsem v korist Benetk in Genove. To izhaja tudi iz dejstva, da ni Trst od 1. 1914. do 1944. številčno prav nič narasel in da šteje ves ta čas približno svojih 250.000

prebivalcev. In da se je sploh mogel obdržati na tej višini, je morala italijanska vlada z vsemi sredstvi podpirati priseljevanje v Trst iz starih laških pokrajin, ker bi sicer mesto popolnoma propadlo. Vse falzificirane laške statistike o prometu v tržaški luki niso mogle prikriti propadanja Trsta. Na drugi strani pa se je italijanska uprava strašno bala, da ne bi Tržačani prišli preveč v dotiko z gospodarskim in kulturnim življenjem v Jugoslaviji. In res so tudi italijanski meščani Trsta visoko cenili gospodarsko in kulturno življenje v Sloveniji in slovensko upravo ter sodstvo. Zaradi tega je italijanska uprava strašno nerada izstavljal potne liste v Jugoslavijo, da ne bi tržaški Jugoslovani in Italijani dobili skomin za preselitev v Jugoslavijo. Sploh so Tržačani morali napraviti zelo mnogo poti in imeti veliko stroškov in sitnosti, da so dobili potni list. Opravičeno se je govorilo, da se Italija boji, da ne bi jo njeni državljani popihali preko meje. Vse to je še bolj oviralo gospodarsko življenje Trsta in rušilo mirne odnose med obema državama. Sicer pa ni Italija zahtevala Trsta po prvi svetovni vojni zaradi kakih gospodarskih potreb, ampak samo zaradi političnega prestiža in zaradi njegovega uničenja v korist drugim laškim lukam. Da ni bil Trst nikdar v zgodovini potreben Italiji, dokazuje tudi zgodovinsko dejstvo, da je Trst sam prostovoljno zaprosil 1. 1382. za priključitev k avstrijskim alpskim deželam in tudi res bil tega leta priključen Avstriji. Toda Trst sam ni maral nikdar biti pod Italijo, in če danes tržaške Italijane zaupno vprašate, kaj mislijo o tem, vam bo vsak proklinjal Italijo. Saj v večini Tržačanov teče slovanska kri!

Pod jugoslovansko državo bo Trst prav dobro uspeval. Trst kot trgovska luka potrebuje širokega zaledja. To zaledje tvori vse bivše avstrijsko Primorsko (Trst, Gorica, Reka, Pula), vsa Slovenija in vsa Koroška do Visokih in Nizkih Tur. Razen nekaj malih mest ob zapadni istrski obali so vsi ti kraji popolnoma slovenski oziroma jugoslovanski. Jugoslovani niso bili nikoli šovinsti kot so Italijani v svoji neutemeljeni domišljavosti. Zato bodo Jugoslovani v svoji toleranci prav radi sklenili trgovske in prijateljske pogodbe s svojimi sosedi, tako z novo Avstrijo, Čehoslovaško, Poljsko in z drugimi podonavskimi narodi, da bo Trst res zopet postal tisto, kar mora biti, to je izhod na široko morje vsem podonavskim narodom. Zato je treba tudi vse storiti, da ne bodo Nemci nikoli več dobili skomin po Trstu in skušali preobrniti ves sredozemski trg, kar se najbolj doseže s tem, da se nemške meje potegnejo čim bolj proti severu.

Prof. Salvemini ne bi želel, da bi slovenski kmetje zagospodarili nad laško gospodo. Predvsem je treba v tej zvezi povdariti, da so vsi Slovenci naravnost veliki gospodje napram italijanski rasi. Mi, ki smo bili zaprti, konfinirani in interrirani od Italije v velikih množicah po italijanskih podeželskih mestih vsega laškega kraljestva in "imperija", smo odnesli iz Italije najbolj žalostne vtise. Take revščine, take umazanosti, take nevednosti in takega nereda ne najdete prav nikjer na Balkanu in še manj kje v srednji Evropi! O tem bomo pisali po vojni cele knjige in odkrili svetu pravo sliko te lažnjive države. Danes pribijemo samo še sledeče. Naši slovenski kmetje so pravi gospodje napram laškimi meščanom podeželskih mest. Take čistote in reda, take lepote in kulturne ravni, kakršni so v Sloveniji, ne najdete

nikjer v Srednji Evropi, kaj še le v Italiji! Vsak naš kmet je na svoji zemlji svoj gospod, se dobro hrani in veselo živi, ljubi knjigo in znanje. Vsak naš kmet ima v svoji hiši slovenski dnevnik, ki ga dnevno skrbno čita. Slovenci ne poznamo analfabetov. Italijani imajo lepe ceste, po katerih se vozijo tujci in po njih sodijo Italijo. Slovenci pa imamo krasna polja in velike, lepo urejene gozdove, katerih pa ne pride pogledat nobena gospoda. Naš kmet bogato živi v svoji lepi in čisti hiši, Italijani pa, kakor smo mogli osebno ugotoviti v srednji in južni Italiji v podeželskih mestih in vaseh, spijo in prebivajo skupno s prašičem in oslom ali mezgom v istem prostoru v velikem smradu in v veliki revščini. Nikjer v Evropi nisem videl take nesnage in tako neciviliziranega življenja po ulicah in hišah, kakor v Italiji. Mi smo imeli v Julijski Krajini pred italijansko aneksijo stotine gospodarskih zadrug, stotine društev in stotine slovenskih šol. Vse to so nam Italijani razpustili, zaprli in uničili. Vse naše kulturne prireditve in gledališke predstave so nam Italijani prepovedali. Prepovedali so nam lastno časopisje in knjige ter celo slovenske pridige in petje v cerkvi.

V Trstu smo se vedno borili za otvoritev slovenskih šol, toda tržaška občina nam jih je vedno odklanjala. Prav tisti, ki so nam vse to odklanjali in prepovedovali, so nas žalili z barbari in ščavi. Takšna je bila laška politika, da nam je vedno odklanjala naše stremljenje po večjem napredku samo zato, da nas je lahko krivično žalila z barbari, četudi so čutili ob vsakem koraku, da smo v vsakem oziru nad njimi. Toda Slovenci niso bili nikdar sužnji, pač pa Lahi, četudi se niso ti poslednji niti tega zavedali, da živijo na zelo nizki kulturni in socialni stopnji. Salvemini še ne ve, da se je vsa kultura že pred mnogim časom preselila iz Italije bolj proti severu in vzhodu. Po tej vojni bo pa stvar vsem bolj jasna.

Proti koncu pa še vprašamo Italijane: Kako pa mislite poravnati škodo, ki ste jo prizdejali Jugoslovanom v Julijski Krajini v teku zadnjih 25 let? Ali mislite, da smo ali da bomo pozabili na naše od vas postreljene in pobite ljudi, na naše od vas požgane hiše in kulturne domove, na ječe in zverinska mučenja, na žalitve in ponižanja naših ljudi, na internacije in konfinacije ter na vsa barbarstva, ki ste jih vi vsi zagrešili? Ali mislite, da vam ne bo treba plačevati odškodnine za naše uničene zadruge in za pokradeni denar? Ali mislite, da je bilo v redu, ko ste nešteto naših uslužbencev pognali iz službe brez vsakega razloga in brez odškodnine in pokojnine? Ali mogoče celo mislite, da smo pili in morali piti ricinovo olje na vaše zdravje? Ne, gospodje, tega nismo in ne bomo nikoli pozabili. Za vse boste odgovarjali vsi Italijani, za vse boste plačali odškodnino vsi, saj ste popolnoma vsi vedno ploskali, ko smo mi hodili na Golgoto! Tudi za vaš strah boste morali plačevati. Iz strahu pred nami ste tisoče naših ljudi po nepotrebnem internirali in pozaprli, izgnali in jim uničili eksistenco. Več stotin ste jih prav barbarsko postreljali kot talce. Za vse to in za še mnogo drugega vam bomo predložili račun, vsem krivcem in vsem Italijanom, ker ste vsi ta grozodejstva odobraval. In sedaj vas še vprašamo: S čim boste plačali? Ali mislite, da boste plačevali z zemljo, ki je bila vedno naša, jugoslovanska? To bi bilo krivično! Vsak zločin terja z moralnega stališča tudi zaslužen kaznen. Aca

PETEGA EVANGELIJA III. DEL SVETA DRUŽINA

(Konec prihodnjic)

6.

Sem strmite, zvezde, belih zvezd tišina,
skrbno čuvaj temno sveto sled prostora,
kjer na hladnem pesku nočevati mora
z oslekom v pustinji Jožef in družina.

Greje pod odejo roka materina
detece povito, mrtev od napora
ždi tesar na straži, mirno kraj šotora
poleg njega drema oslova sivina.

In ko smeh hijen zavije, laje, kruli
v zbor šakalov gladnih, jokajočih v gneči,
in so jim oči iz mraka žeblji tleči,

s teslo ob kolenu na piščal zafruli,
vso noč tam piščalkar zver tako preganja,
zjutraj se Marija mu smehlja in klanja.

7.

Ž.V-i

"Zdaj smo v Egiptu, o, to je čudna dežela,
krušna je mati Mojzesa in Izraela!
Tu so mogočni stari poganski bogovi,
bič faraonski in popovski blagoslovi!

Tu je bradato drevje, glej tista omela,
krožno do tal jim rastejo brade izcela,
tamle tri piramide ogromne z vrhovi
so faraonov večni kamniti grobovi!

Tule ljudje živijo od bobeka, fula,
kruh je pšeničen in dobra z oljem čebula
znamenitosti Jožef ob Nilu našteva.

Dete zastrže v plaču, Marijo preveva
tiho veselje, Jož je zgovoren kot knjiga.
Oslek obupnoveselo k Nilu zariga.

8.

— Je delovni čas, je delovni čas! —
Marija budi, Jož kremži obraz.
Ne vstane tesar, mrmra, govori:
"Zakaj se mučim in delam za tri!"

Togota naraste, vzkipi na glas,
nelep prečista zasliši izraz.
Ker on pokoncu in tiho še ni,
Marija na tla posodo spusti.

Predrami Jezuščka v zibki ropot,
da jeze očeta zaveda se,
globoko v oči mu zagleda se.

Na lice mu plane tisoč sramot,
togatnež tesarit, zaslužit gre
na ladje trebušne egiptovske.

9.

Kjer pokraj piramide Sfinga tisočletna,
strmeč v dolino Nila kot mejnik nehanja,
na usta svoja, kamnata in zagonetna,
taji resnico mračno zadnjega spoznanja —

popoldne, ko se njena senca neokretna
v puščavo izgubi in s peskom dalje sanja,
beseda Jezusova, medla in začetna,
začevrlja detinjska materi vprašanja:

— Je zemlja naša mati? — s prstki plapolaje,
— Je oče naš v nebesih? — stresa dolge kodre,
— Zakaj pa nista skupaj? — reče Jezus mali.

Nasmehne se Marija Sfingi, mrtvi skali,
in zre na brege nilske, tam visoke odre
tesarji stavijo z orodjem ropotaje.

10.

Dete je shodilo in spregovorilo,
svet opleta z domišljijo mlado,
ljubi Jožefa in cupka ga za brado,
vsakemu je drago, vsakemu je milo.

Ko je svoje peto leto dopolnilo,
gre v svetišče in uči se rado,
ko že poje psalme, zna jeremijado,
pride iz Jeruzalema sporočilo,

da ni več tirana, da ni več Heroda,
da po vsej Judeji vlada spet svoboda,
greje nam prisrčno ljubo domovino.

Hitro siromak opravi kupovino,
Jožef mater, sinka za na pot obleče,
osla osedla in ga iz staje vleče.

Razgledi

Poglej okrog te griče in doline,
vasi, vrtove, njive in gozdove —
to vse je naše, fant, že iz davnine!

Hej, suhi, sončni marčni svet z vetrovi,
v njem ptički, brsti, zrak, dišeč po prsti —
in delo, upi ter načrti novi!

Ej, naša plodna prst ravnin in klancev,
zorana, suha — kakor kosi kruha,
v njej spet naš up, nad njo pa spev škrjancev!

Z obronka v vas se brezov gaj beli
spet v halji novi — dol po sončni ježi
do njiv pa dreča resa vre kot kri...

(V.Žitnik)

Trpod latnika

BASIC ENGLISH. Namesto redne lekcije smo danes objavili na angleškem jeziku novelo prvaka slovenskih pripovednikov Ivana Cankarja "Tuja učenost", ki jo je "Bazovica" objavila v št.94 z dne 8.januarja t.l.

BORBE V SLOVENIJI. Na vseh odsekih trajajo borbe v Sloveniji dalje. Tako poroča uradno poročilo N.O.V. V zadnjih dneh so bile borbe z Nemci posebno ogorčene na cesti Hotederšica-Idrija. V Zali so slovenski bojovníki prizadejali Nemcem težke izgube. — Na mirenem letališču so bojovníki N.O.V. uničili večje število nemških letal. — Zelo aktivni so slovenski bojovníki tudi na odseku Kamnik, Kranj, Radovljica, v Savinjski dolini in na Pohorju. Na Dolenjskem trajajo ogorčene borbe okrog Novoga mesta in na Gorjancih. — Poročilo nadalje navaja, da so vaške straže izročile dva ameriška letalca, ki sta morala prisilno pristati pri Logatcu, nemškimi oblastem, ki so oba ustrelile. Nadalje poročajo, da se je N.O.V. pridružilo 400 francoskih vojakov in častnikov, ki so zbežali iz nemških ujetniških taborišč. Prav v zadnjem času po so se priklučili armadi maršala Tita tudi nekateri romunski in madjarski častniki.

NUJNO PROSIMO ZA GOSPODARSKO GRADIVO.

Da bi mogli čim izdatnejše postreči našim veznikom s točnimi podatki o slovenskem gospodarstvu, ko bo napočil čas obnove slovenske zemlje, prosimo ponovno vse, ki bi imeli tako gradivo na razpolago, da nam ga nemudoma pošljejo. Prosimo tudi za morebitna dopolnila ali popravke naših dosedanjih študij, ki jih prinašamo v "Bazovici".

S SKLAD "BAZOVICE" SO DAROVALI GG.:

Kuštrin Marija (Kairo) P.Eg. 100.-; Julka Karakisarjan 50.-; Marija Kuštrin (Aleksandrija) 20.-; Rozalija Kogoj 25.-; Stanislav Malalan 50.-; Jožef Pregelj 50.-; Olga Skomina 25.-; Ivanka Makuc 30.-; Angela Brumat 10.-; Drejče Burger 850.-; slovenski fantje Alžirci Alž.Fr. 500.-; Marija Zorn 50.-; Berta Vodopivec 50.-.

V BEGUNSKI SKLAD "BAZOVICE" pa je daroval g.Milan Čok P.Eg. 200.-. VSEM NAJLEPŠA HVALA!

PONOVO UGOTAVLJAMO, da je "Bazovica" popolnoma neodvisni slovenski tednik, ki ga ne plačuje nihče drugi razen vezniška gostoljubnost v tiskarni in prispevki prijateljev. Natolcevanja s kakršne koli strani, četudi bi prihajala iz posvečenih ust, so krivična, pa naj bodo že izgovorjena zavestno ali podzavestno. Govoričenja z nasprotne strani so ravno tako netočna in tendenciozna, saj je ravno tej strani ta okoliščina najbolj znana. To je odgovor na razna ustmena in pismena vprašanja, ki smo jih v zadnjih dneh deležni. "Bazovica" se bo tudi nadalje borila za pravico in resnico ne samo na desni, kjer je ta resnica najbolj zavita in potvorjena, pač pa tudi na levi, kadar je to potrebno. Zdrava kritika samo popravlja napake in krepi ideje, posebno pa čisti plevel, ki tako rad poganja na novih, komaj dobro preoranih slovenskih poljanah.

IZJAVE KRALJA PETRA II. (Reuter, 25.3.) Kralj Peter je zastopniku "Daily Express" — a izjavil tole: "Težko je zvedeti kaj se dogaja v naši zemlji. Da

odkrito povem se še nisem odločil, kaj naj storim. Ali mislim se vrniti v Jugoslavijo s svojo ženo. Vsi tisti, ki mislijo, da mi bo povratek zaradi ženitve onemogočen, se goljufajo. Poroka je okrepila moj položaj, napravlja me odgovornejšega. Predvsem sem sedaj lastni gospodar." Na vprašanje, ali je bil "v resnici jetnik v rokah vlade v Kairu", je kralj odgovoril, da to ni točno. V tem trenutku je vpeljal v razgovor vladarjeva tašča, princeza Aspazija in dejala: "Fizično res ni bil jetnik!" Kralj je nato ponovil: "Sedaj sem svoj gospod." Izjavil je, da so odprta vrata za razgovore z maršalom Titom — ali to se bo zgodilo s posredovanjem britanske vlade. Kralju so nato pokazali kopijo dokumenta iz Kaira, v katerem se napada maršal Tito. Kralj je pojasnil: "Vlada za to ni odgovorna. To prihaja od strani slovenske stranke v Jugoslaviji." (V kolikor smo mogli ugotoviti je to dokument, v katerem se govori, da je Slovenska ljudska stranka v Sloveniji s še dvema malima skupinama izjavila solidarnost z Dražo Mihajlovičem. Dokument ne nosi nobenega podpisa niti ne omenja kraja, kje in od koga je bila ta "resolucija" sklenjena. Nosi datum 15.decembra. Mislimo, da bi stvar najlažje razčistili zastopniki SLS v tujini, posebno še zato, ker bi kraljevo izjavo lahko dvoumno tolmačili kot izraz volje vseh Slovencev. Pristnost te izjave bi potrdil lahko samo legitimni zastopnik SLS v tujini, bivši podpredsednik kr.vlade, dr.Miha Krek, ki pa do sedaj — v kolikor nam je znano — o tej stvari nikjer ni ničesar izjavil. Zato z vso upravičenostjo z rezervno sprejemamo "kajerski dokument". Op.ur.)

FOREIGN DOCTRINE

(END OF PAGE 10)

One month before the mother's death I read Kreuzer's "Sonata". As the lamp burnt dimly, I sat beside the bed reading, as I read every good book — quarrelling with the author like Jacob with the angel. I thought that the mother was asleep and I wiped the sweat from her brow and cheeks from time to time, not even looking at her. Of a sudden she spoke:

"Tell me, what are you reading?"

"It is German I can't just explain it!"

"Read it aloud!"

The German translation of Kreutzer's "Sonata" was very clumsy and bad; I read it in Slovenian as it came to me and thought I was only reading for half an hour; but when I ceased it was already past midnight. It was dark around me, my thoughts were far away and my soul perceived abyssal depths of tried hearts.

The mother's voice quivered suddenly so that it completely moved me.

"It is not true! It can't be true! It is not like that — it cannot be!"

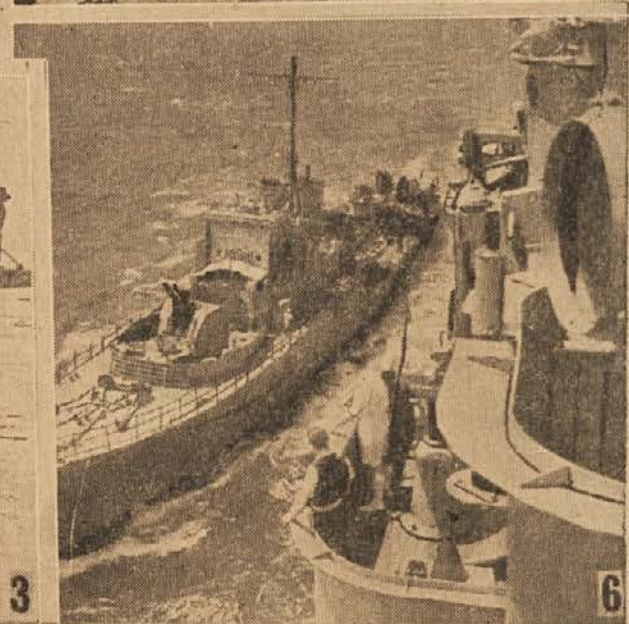
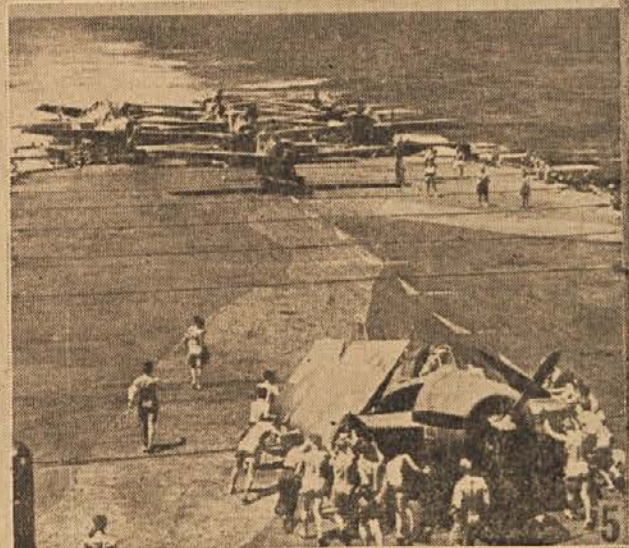
"That is a story only," I answered, surprised and shy. "It might not really have happened but it might have . . ."

"No, no!" exclaimed the mother. "That is your strange learning it has caught hold of your heart, it has stolen your God now I know it; I knew it a long time ago may God be merciful unto you!"

Such were the words of my mother one month before she died

Oh, Mother, now I hear your words, now I understand them. Now there is only one yearning too bitter in my heart: to be like you, Mother, the flower of the field! I realize now, oh, Mother, your indefinable fear of that hostile, foreign doctrine!

Translation by Robi

1. "KROKODILSKI MANEVRI" NA SREDNJEM VZHODU. PRED KRATKIM SO ZAVEZNIŠKE OBO-ROŽENE SILE V PALESTINI IN TRANSJORDANIJI, V TISTIH PREDELIH, KJER SO TRAJALE BORBE PRVE SVETOVNE VOJNE 1914-18, IZVAJALE NAPADALNE IN OBRAMBNE MANEVRE. V OBRAMBI SO BILE UDELEŽENE TUDI JUGOSLOVANSKE ENOTE. MANEVRE JE VODIL GENERALNI POROČNIK HOLMES, KI GA VIDIMO NA TEJ SLIKI. 2. PREHOD ČEZ JORDAN. 3. R.A.F. V SEVERNIH PREDELIH. 4. ITALIJA. PETA ARMADA. BRITANSKA PEHOTA NAPREDUJE V VASI GRAZZANISE. 5. NOSAČ LETAL "ILLUSTRIOUS" PRIPRAVLJA SVOJA LETALA ZA POLET. 6. BRITANSKI RUŠILEC "DERWENT" SPREMLJA NOSAČA LETAL "ILLUSTROUSA".